

Pozitivismus a jeho kritika z feministického pohledu

Pozitivistické paradigma¹ je spojeno se jménem Augusta Comtého. Ten svými myšlenkami položil základy novodobé sociologie. Podle Babbieho (2001) pochází veškerý sociální výzkum právě od Comtého. Jeho přesvědčení že společnost by mohla být vědecky studována, přispělo k následnému vývoji sociálních věd. Ve svém optimismu nad budoucností, zavedl k popisu tohoto vědeckého přístupu pojem „pozitivismus“.

Comté byl myslitel a reformátor, který sledoval dvojí cíl: reformovat společnost a ustavit syntézu vědeckého poznání. Podle Kellera (2007) dospívá věda k poznání, že celek, který zkoumá má prioritu nad svými částmi, a že tyto části nelze adekvátně analyzovat, nevztáhneme-li je právě k onomu celku (pro sociologii je to historie celého lidstva).

August Comte byl přesvědčen, že je sociologie schopna odhalovat zákonité vlastnosti a vztahy v sociálním světě a že je dokáže vyjádřit několika málo abstraktními principy. V zásadě ji tedy lze koncipovat podle obrazu přírodních věd a pomocí zkoumání empirických faktů lze posléze z výsledků formulovat obecné sociologické zákony. Ty lze chápat jako neměnné vztahy posloupností a podobností mezi jevy. Pozitivní duch jevy systematicky pozoruje, analyzuje a odkrývá pravidelnosti, jimiž se řídí jejich vzájemné vztahy. Pozitivní metoda upřednostňuje pozorování před imaginací, je přechodem od absolutního k relativnímu, podřizuje sociální jevy přírodním zákonům a je schopna racionálního předvídání. Pozitivismus tedy neznamena pouze registraci a popis empirických faktů. Pozorování musí být vedeno teorií, musí být řízené a jeho výsledky jsou interpretovány pomocí určité teorie. Dalším cílem pozitivistické sociologie je rozvinout abstraktní teoretické principy opírající se o zkoumanou realitu, další pozorování se těmito principy má řídit a zároveň je zpětně testovat, popřípadě modifikovat, pokud nebudou ve shodě. Comte přitom zdůrazňoval, že věda zná pouze relativní pravdy, které jsou platné za daných podmínek.

(Keller, 2007)

Keller (2007) dále poukazuje na to, že významnými prostředky sociální statiky jsou jazyk a vlastnictví. Jazyk slouží jako médium, které umožňuje shromažďovat vědění a předávat ho mezi generacemi. Hraje tak zásadní úlohu při udržování sociální stability. Vlastnictví lze rozdělit na intelektuální a materiální. Akumulace vědění na jedné straně a akumulace majetku na straně druhé umožňují nebyvalý pokrok ve všech oblastech lidské činnosti. Mezi oběma formami ale existuje podstatný rozdíl, zatímco vědění je veřejně přístupným statkem, materiální bohatství musí být

---

¹ Paradigmata jsou přijímané příklady aktuální vědecké praxe, příklady, které zahrnují zákony, teorii, aplikace, a instrumentaci. To vše poskytuje model, ze kterého vyvěrá určitá koherentní tradice vědeckého výzkumu (Kuhn, 1962 cit dle Dismana, 1993) Podle Dismana (1993) je paradigma důležitým nástrojem ekonomizace vědy. Tato výhoda ale není zadarmo, paradigma totiž zároveň omezuje množinu řešení a postupů, které jsou ve vědě dovoleny i soubor problémů, které normální věda smí řešit.

konzervováno individuálně.

Nepřijatelnost pozitivismu ve své původní podobě pro feministické myslitelky je nepopíratelná. Zásadní roli hraje doba, ve které byly základní myšlenky pozitivismu formulovány. Devatenácté století bylo stále výhradně doménou mužů. Například formulace, že „vědění je veřejně přístupným statkem“ je sporná, neboť v Comteho dobách byl přístup ke vzdělání ženám odepřen.

Hesse-Biber & Yaiser (2004) poukazují na to, že problém s pozitivistickými principy výzkumů vyvstal krátce poté, co feministky otevřely debatu o epistemologii a začaly ve výzkumných projektech pracovat i se ženskými subjekty. Feministky zdůrazňovaly, že samotné epistemologické principy, na kterých pozitivismus stojí, jsou formovány kulturou a přispívají k zachování nerovných mocenských struktur androcentrického světa. Jejich první zásadní otázka zněla: „Co je vlastně přirozená sociální realita?“ Žádný výzkum se nemůže oprostít od vlivu společenského názoru a kulturního vlivu. Společenské přesvědčení, ideologie, tradice a struktura ovlivňuje v mnoha směrech každý výzkumný projekt.

Jednou ze změn „feministického pozitivismu“ v sociologickém výzkumu byla snaha změnit přístup výzkumníka. Zatímco v „klasickém pozitivismu“ používal výzkumník „pohled odnikud“ (view from nowhere), výzkumníci ve „feministickém pozitivismu“ se snažili o „pohled odněkud“ (view from somewhere). Lze to vysvětlit, tak že feministky se snažily rozvíjet své znalosti společně se svými výzkumnými subjekty, které přinášely do výzkumu vlastní zkušenostní poznání a emoce. Oproti tomu klasičtí výzkumníci se spoléhali na úzký okruh svého vlastního vědění.

(Hesse-Biber & Yaiser, 2004)

Jako další sporný bod „klasického“ a „feministického“ pozitivismu uvádí

Hesse-Biber & Yaiser (2004) „racionálně emoční dualismus“. Tradiční výzkumník by měl být hodnotově neutrální a mít nezaujatý pohled. Podle druhého pohledu je naopak pro výzkum žádoucí brát v potaz výzkumníkovy emoce a hodnoty, které často mohou sloužit jako podnět k výzkumnému úsilí. Úplné popření hodnot, určité zaujatosti a politických názorů je nereálné a v podstatě nežádoucí. Stručně řečeno je klasický výzkum založen na striktně odděleném dichotomickém výzkumném přístupu, zatímco výzkum ve feministickém podání kontinuálně plyne a nebrání se vlivům působícím na výzkumného pracovníka. Feministický přístup kombinuje objektivitu (část výzkumu oproštěná od sociálního vlivu a osobního přesvědčení výzkumníka) a část zaměřenou na popsání subjektivní reality, kterou nelze předchozím způsobem věrně zachytit.

V závěrečném shrnutí mohu konstatovat, že feministický přístup pojmenoval slabiny tradičního přístupu, které si dlouhá léta nikdo nepřipouštěl. Nejspíš proto, že v minulosti nebylo zvykem pohlížet na určitá fakta jiným pohledem než, který nabízela dominantní ideologie vytvářená a zároveň podporovaná androcentrickým společenským zřízením.

Beitlová Martina, 274439

Použitá literatura:

Disman, M. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum

Babbie, E. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company

Keller, J. 2007. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: Slon

Hesse-Biber & N. S., Yaiser, M. L. 2004. *Feminist Perspectives on Social Research*. New York, Oxford: Oxford University Press

Celkem dobrá rešerše, ale rozpor mezi pozitivismem a feministickou epistemologií není úplně přesvědčivě popsán. Nerozlišujete také mezi jednotlivými vlnami feministické epistemologie, které od opatrné revize pozitivismu (feministický empirismus) směřují až k jeho naprostému odvržení (standpoint epistemology a postmoderní feminismy)